

214 PEDAGOGISKA MÖTETS RESOLUTIONER¹.*Morgonbladet n:o 171 och 178, 28. VII och 5. VIII 1879*

I.

Det pedagogiska mötets förhandlingar måste öfverhufvud glädja en hvar, som allvarligt tänker på vårt lands framtid. Med ett nit och intresse, som gör skollärarkorpsen all heder och berömligt vittnar om dess vana vid pligtuppfyllelse, användes de få dagarne från morgon till qväll för mötets hufvudändamål; hvarvid bör ihågkommas, att de särskilda sektionerna, hvilka de flesta vid mötet närvarande tillhörde, för sina sammanträden icke hade annan tid öfrig, än morgontimmarne före 11 f. m., då de allmänna sammankomsterna vidtogo. Också torde alla de talrika mötesfrågorna fått ett svar, och öfverhufvud böra resolutionerna helsas med bifall. Detta kan sägas numera, sedan tidningarnas felaktiga referat af de viktigaste resolutionerna – eller kanske mötets förhastade uttalanden blifvit rättade.

10

Mötets viktigaste fråga var, såsom i detta blad n:o 145 antyddes, den om latinlinje och reallinje i de offentliga undervisningsanstalterna. Såsom väntas kunde, afvisades en reallinjes införande på lyceerna nästan enhälligt. – Resolutionen hade egentligen blott en opponent, men denne lika seg, som i sin demonstration svag.

20

Diskussionen företedde ett märkligt mellanfall, i det den närvarande ecklesiastikchefen med anledning af en yttrad förmodan, att frågan väl vore på förhand afgjord i en motsatt anda, förklarade att så icke förhöll sig, utan att dock uppgifva, om styrelsen eller h:r ecklesiastikchefen personligen i densamma hade någon egen mening alls. Sagde förmodan hade sin naturliga anledning i skolkomiténs nedsättande och sammansättning. Men hvarföre har då styrelsen nedsatt denna komité af till stor del i undervisningsfrågor okunniga och oerfarna ledamöter? Väl ingalunda för att befästa nuvarande skolordning.

30

Mötets resolution kan sägas hafva på förhand tillintetgjort komiténs blifvande verksamhet eller försök till en sådan. Skollärarene kunna vara försäkrade, att de skola hafva bakom sig allmänna opinionen i landet och i sista instans ständerne, hvilka säkert icke utan en meningsyttring skola tillåta, att landets skolväsende fortfarande göres till ett experimentalfält för hvarjehanda infall.

I den andra hufvudfrågan, den om undervisningen i de båda inhemska språken, kom mötet icke till någon tillfredsställande lösning i sak. Men resolutioner, hvilka detsamma slutligen antog, innebära principiella medgifvanden, som väl skola arbeta sig sin väg fram till en visare och mera omfattande tillämpning.

40

Att mötet höll på undervisningsspråkets enhet, var icke oväntadt. Åsigtens riktighet måste också obetingadt erkännas i princip. Men väl hade man kunnat vänta, att vårt lands och dess lärdomsskolors säregna förhållanden åtminstone skulle kommit till tals. När man talar om undervisningsspråket, förstår man dermed öfverallt i verden lärjungarnes modersmål. Men i vårt lands lyceer undervisas åtminstone halfva antalet lärjungar på ett språk, som *icke* är deras *modersmål*. I de finska lyceerna särskildt utgöra de lärjungar, som hafva svenskan till modersmål, 60 procent af hela antalet. Och likväl undervisas de på finska utan märkbar olägenhet, emedan äfven sagda procenttal från barndomen förstått och talat detta språk, de från landet äfven lärt sig läsa åtminstone i evangeliibok och psalmbok. Enahanda ungefär är förhål-

50

¹ Artikelserien undertecknad J. V. S.

landet med de i städerna uppvuxna barn af finska föräldrar, som ehuru till ett mindre antal undervisas i de svenska lyceerna. Man torde också kunna antaga, att de finska lärjungarne i de finska lyceerna genom vistelsen i skolstaden lära sig så mycket svenska, att de kunna t. ex. till femte klassen hjälpligen förstå och tala detta språk.

10 Under sådana förhållanden borde det väl räknas till möjligheternas antal att i de finska lyceerna använda det andra inhemska språket, d. v. s. *pluralitetens* af lärjungarne *modersmål*, såsom undervisnings-
 10 språk på de högra klasserna i något eller någon del af ett läroämne, utan skada för framstegen i detsamma. Likaså i två à tre svenska lyceer, der alla lärjungar förstå och tala det andra, d. v. s. finska språket. Verkligt hinder möter endast på lyceerna i Wasa, Borgå och Gamla-
 20 karleby, mera eller mindre på det i Åbo och normallyceum. Men hinder möter öfverallt i lärarnes håg ovh förmåga, sedan specimina för läraretjenst ordnats så, att de gälla endast ett undervisningspråk, och det räknas till omöjligheterna, att den, som speciminerat för finska lyceer, skulle kunna lära i ett svenskt samt tvärtom. Från finsk sida har man dessutom hyst fruktan för svenskan, fördraganden att göra
 20 lärjungarne oförmögna att engång komma till någon inflytelserikare ställning i samhället; från svensk sida åter perhorrescerat det kommande finska barbariet. Fackundervisningen verkar slutligen, att hvarje lärare är rädd för minsta tidsförlust i sitt ämne, ju mera desto närmare det lider mot studentexamen och röstutdelningen. Vid mötet framstod isynnerhet latiniteten – icke just på ett värnadsvärdt sätt – såsom befarande sitt och landets förderf af hvarje koncession åt undervisningen i de inhemska språken.

Af någon eller alla dessa anledningar diskuterade mötet frågan så abstrakt och allmänt, utan ett enda ord om ofvan framställda förhållande med lärjungarnes modersmål, såsom skulle den icke alls rört detta land. Lärarene från de finska lyceerna funno det vara solklart, att
 30 minoritetens af lärjungarne språk skall vara undervisningens, utan någon, ens den minsta afvikelse. Att ens öfversätta 10 pagina ur en latinsk auktor till pluralitetens språk, svenskan – med bibehållande naturligtvis af finskan för den grammatikaliska analysen – skulle väl rentaf utrota all högre kultur i landet. Andan och måttet af lugn
 40 pröfning visar sig bäst i den enda koncession, som gjordes, att vid sjelfva undervisningen i det andra inhemska språket detta språk skulle få begagnas! Har det då varit en latinlärare eller någon annan språklärare förbjudet att *tala* med lärjungarne på språket i fråga? Men
 för det andra inhemska språket synes detta vara en oerhörd koncession, som skall tillvägabringas genom en högtidlig opinionsyttring! Dess grammatik, hvarmed börjas på de lägre klasserna, är skrifven på skolans allmänna undervisningspråk. All öfversättning måste ske till eller från detta språk – ifall man icke föredrager ryskan eller annat fremmande språk. Något annat kan derföre koncessionen icke innebära, än att läraren höggunstigt tillåtes anställa talöfningar på det språk, som utgör läroämnet, till och med om detta är något af de inhemska språken!!!

I sak betyder tillägget till denna toma koncession lika litet: att
 50 nemligen ifrågavarande språköfning »skulle anslutas till en i något af skolans läroämnen föredragen komplementärkurs». Ty meningen är väl, att de till undervisningen i det andra inhemska språket anslagna undervisningstimmarne skulle få sålunda användas. T. ex. på svenska språkets lärotimmar skulle detta språk i de finska lyceerna få begagnas till öfversättning från någon latinsk skrift, hvars läsning icke tillhör

skolans ordinariekurs – öfversättning alltså från ett fremmande språk i st. för öfversättning från modersmålet, men icke på lärotimmarne för detta fremmande språk, utan på dem, som äro anslagna för det andra inhemska språket. Undervisningen i detta förstnämnda skulle på ett sådant förfarande naturligtvis allsintet vinna, utan hellre förlora till förmon för det ämne, hvars komplementarkurs komme att sålunda skötas. Men formelt innehåller tillägget ett viktigt medgifvande, nemligen det, att det andra inhemska språket dock med fördel kan användas såsom undervisningsspråk för något af skolans öfriga läroämnen. Och detta medgifvande är pengar värdt, der eljest undervisningsspråkets enhet så absolut vidhålles. Men dylika inkonsekvenser äro gifven sak, der man resonnerar ins Blaue hinein, utan att afse gifna sakförhållanden. Äfven här gäller det nemligen, att förfarandet är jämförelsevis lätt användbart på de finska lyceerna, der det andra (svenska) språket är pluralitetens modersmål, svårare och delvis mycket svårt på sådane svenska lyceer, der det andra (finska) språket är en liten minoritets modersmål, isynnerhet om skolorten, såsom Wasa, Borgå och Gamlakarleby, icke i språket erbjuder någon öfning utom skolan. Men, såsom sagdt, det från mötets standpunkt inkonsekventa medgifvandet har sitt värde såsom bevisande, att mötets abstrakta absolutism i frågan icke hvilat på någon klar; sakförhållandena i vårt land pröfvande insigt.

Jag tillåter mig fråga: hvad angick det mötet, om någon lärare tilltror sig kunna för sitt läroämne i större eller mindre omfång använda äfven det andra inhemska språket såsom undervisningsspråk? Det angår skollagen och skolöfverstyrelsen. Och den förra torde väl utan våda kunna lemna saken åt den senares pröfning i hvarje särskildt fall. Visar någon lärare, att han så kan förfara, utan att den lärokurs han har att sköta deraf lider, vore väl intet mera på sin plats, än att öfverstyrelsen skulle framställa ett så vackert exempel till efterföljd vid öfriga skolor. Mötet skulle säkert icke förlorat i ansende, om det, principiellt erkännande önskvärdheten af undervisningsspråkets enhet, men ihågkommande, att i vårt land två undervisningsspråk faktiskt bestå, att lärjungarne i alla landets skolor hafva olika modersmål, samt att förmåga att fritt röra sig i båda språken är en oeftergiflig fordran på alla dem, som komma att handhafva landets offentliga angelägenheter, skulle mera blygsamt öfverlemnad båda språkens användande för undervisningen i skilda skolor åt vederbörande lärares håg och förmåga med vederbörande myndighets goda minne.

Den man, på hvars förslag det här ofvan nämnda tillägget om det andra inhemska språkets begagnande vid undervisningen tillkom, ledamoten i skolöfverstyrelsen d:r Synnerberg, räddade äfven mötet från en föreslagen och, såsom det synes, redan adopterad resolution, så trångbröstad och så afvärjande mot de inhemska språkens lärande i landets skolor, att dess definitiva antagande säkert icke skulle ländt mötet till heder, ja skulle gifvit grundad anledning till beskyllningen, att detsamma var afvogt stämmt mot hvarje till det andra inhemska språkets lärande syftande anordning af undervisningen.

En s. k. »organisationssektion» hade i uppdrag bland annat att utarbete förslag i denna fråga. Detta utskott föreslog alternativt: att undervisningen i ryska språket på lyceernas lägre klasser borde upphöra samt dertill anslagna timmar i stället användas för undervisning i de inhemska språken – eller, om denna reform icke medgafs, en ny förberedande klass borde inrättas, på hvilken skulle läsas modersmålet och latin! Enligt de tidigare tidningsreferaterna adopterade mötet detta

förslag. Fåfångt vore att fråga: är det modersmålet, icke det andra inhemska språket, som i främsta rummet behöfver ökade undervisningstimmar. Sistnämnda behofs tillfredsställande lemnas dock i det senare alternativet å sida. Saken förbigås med en ominös tystnad.

Då uppträdde d:r Synnerberg i ordalag, slående och frågan värdiga, vittnande om, huru klart han insåg, att en sådan resolution skulle ådraga mötet missaktning, och huru varmt han önskade afvända denna utgång. På hans yrkande hade organisationssektionen instämt i den ändring, hvilken äfven mötet nu biföll, att på den alternativt föreslagna nya klassen skulle läras *båda* inhemska språken, *icke* latinet.

10 Detta är nu godt och väl. Herr d:r Synnerbergs uppträdande vid mötet har tillvunnit honom allmän högaktning, och mötets medlemmar borde anse sig till honom stå i stor tacksamhetsskuld. Effektivt skulle den nu undanrödja resolutionen varit en nullitet. Ty så stå sakerna icke, att nya latinklasser komme att inrättas, men undervisningen i de inhemska språken att från landets skolor förjagas. Men det tarfvades verkligen ett bevis för, att vårt lands pedagoger kunna taga reson. Att de likväl likalitet som pedagoger öfverhufvud duga till lagstiftare för skolan, detta har äfven nu ifrågavarande möte bevisat.

20 Insigt, nit och äfven patriotism saknas ingalunda hos skollärarene såsom corps. Men pedantismen är pedagogens arfsynd. Och den medgifver icke en fri blick öfver de faktiska förhållandena och ett fördomsfritt omdöme.

Så i principiellt hänseende lyckligt den anförda resolutionen nu än utföll, skulle dock dess faktiska genomförande förutsätta nog mycken liknöjdhet hos dem, af hvilka afgörandet beror.

Om man också anser sig berättigad fordra kunskap i ryska språket hos en del statens tjenstemän, och derföre på lyceerna bereder lärjungarne tillfälle att inhemta denna kunskap, så är det dock rent godtycke att ålägga dem alla att lära språket, ehuru man vet, att icke ens en tiondedel efter slutad skolgång någonsin skall läsa en enda rysk rad. Under andra förhållanden kunde studium af språkets grammatik, som onekligen är lärorikare, än de Europeiska kulturspråkens, kunna lända åtgärden till försvar. Men då likväl dessa språk måste läsas och läras, och vi dertill äro välsignade med två inhemska språk, så att i våra lärdomsskolor ungdomen måste trakteras med ett halft dussin grammatiker, så blir det ett rent våld på deras utveckling, andligen och lekamligen, att härtill ännu lägga en sjunde grammatik. Att såsom

30 nu sker börja den 9- å 10-åriga gossens skolkurs med två fremmande språk på engång, torde väl sakna ett motstycke i misshandling jorden runt.

Än mera godtyckligt är det dock, att ryskan gjorts till obligatoriskt läroämne i realskolan. På realskolans lägre klasser (och lägre realskolan) borde icke ens det andra inhemska språkets läsning vara obligatorisk. Ty derigenom hindras föräldrar att efter råd och lägenhet låta den i skolan meddelade undervisningen komma sina barn till godo. Men väl må skolan fordra för betyg öfver fullständigt genomgången kurs, att i denna ingått läsning af t. ex. ett främmande språk och äfven

40 af det andra inhemska språket. För öfrigt borde skolans kurser ordnas så, att äfven en lärjunge, som saknar råd och tid att genomgå hela skolan, må, då han nödgas lemna densamma, hafva inhemtat något mått af vetande, som icke nödvändigt fordrar ytterligare skolundervis-

50

ning.¹ Det minsta måttet i en sådan, för blifvande yrkes- och affärsmän bestämd skola är sjelffallet: modersmålets skriftliga användande, räkning och bokföring samt den geografiska och historiska kunskap, som är oundgänglig för att kunna läsa och förstå någon litteratur utöfver folkskrifter. Om härtill någon beskrifvande geometri och mekanikens grunder kunna läras på en tvåårig kurs beror af inträdesfordringarna. Ty svårt torde blifva att förse de lägre realskolorna med flera än två klasser, och skulle nyttan häraf äfven varit tvifvelaktig, emedan de föräldrar, som kunna bekosta sina söner skolgång utöfver 13 à 14 års ålder, då äfven förmå sända dem att fortsätta vid en fyrklassig skola. För de lärjungar på ifrågavarande klasser, som genom läsning af det andra inhemska språket beredas för lyceum eller skolans högre klasser, borde den praktiska öfningen inskränkas.

10

Med förundran läser man de tal, som på mötet höllos rörande realskolorna. I dem betraktas dessa såsom ett slags vetenskapsinstitut, likasom lärdomsskolorna ämnade att vara förberedande läroanstalter för sjelfständiga vetenskapliga studier. Äfven den nämnda »organisations-sektionen» synes hafva hyllat denna åsigt, då densamma föreslog, att realskolans kurs skulle upphjelpas med latinläsning – dock såsom frivilligt läroämne, och mötet fann detta förslag vara förträffligt. Detta kallades, att åstadkomma förbindelse mellan realskolor och lyceer, hvilken sak ansågs för högst maktpåliggande för de förras skuld. Från intet håll hördes ett ord derom, att realskolorna ju äro borgarskolor, som allsintet hafva att skaffa med universitetet, och hvilkas lärjungar aldrig komma att befatta sig med vetenskaplig forskning, utan äro bestämda för en sjelständig affärsverksamhet, hvars utöfware måste mottaga vetenskapens resultater på god tro.

20

Af allt, hvad den opåkallade skolreformatorn från 1872 åstadkom, är såsom jag tidigare sökt visa, inrättandet af de fyrklassiga realskolorna utan tvifvel den åtgärd, som har en god grund i landets behof och som skall lända detsamma till obestridligt gagn.

30

Hvar och en åter som haft något att skaffa med lärdomsskolan i landet, känner väl, huru denna lidit och lider af en stor skara lärjungar, hvilka alls icke äro ämnade för genomgående af skolans kurs. Icke ens hälften af dem, som på skolan intagas, komma någonsin att från densamma dimitteras. De smulas af redan på de lägre klasserna. Och det beklagligaste är, att deras skolundervisning dermed är afslutad, ehuru den för deras framtid är helt och hållet bortkastad. Ty äfven lyceernas hela kurs ger ett till stor del gagnlöst vetande, om studierna icke fortsättas vid universitetet; och än mera gagnlöst måste ett fragment af denna elementära kurs blifva. Förrän realskolornas namn påhittades, funnos tidigare s. k. apologistklasser förenade med trivialskolorna och i de städer, i hvilka saknades sådane skolor, pedagogier. Bådadera voro verkliga borgarskolor, ty i dem kunde lärjungarne fortsätta fyra till fem år, och den ensama läraren skötte förträffligt lika många afdelningar. Lärjungarne kunde efter genomgången kurs åtminstone så långt »Djurbergs» geografi och »Regnér's första begrepp» räckte till. När trivialskolan degraderades till högre elementarskola, och pedagogierna upphöjdes till lägre elementarskolor, förändrades

40

50

¹ Att »bokföring» upptagits som läroämne på andra klassen synes visa, att man syftat till här antydda mål. Men genom att göra det andra inhemska språkets lärande obligatoriskt och i öfrigt genom mängden af läroämnen har man äfven inskränkt tiden för den praktiska öfningen.

detta förhållande, och de senare blefvo väsentligen förberedande klasser för den förra. Flertalet föräldrar hade väl icke råd att sända sina söner till den aflägsna högre elementarskolan, men i sjelfva skolstaden öfvergingo lärjungarne temligen mangrannt från den lägre skolan till den högre, för att såsom nyss sades utan förkofran åter afgå.

Det var denna oordning, som genom realskolorna skulle rättas. Redan tidigare hade jag, ehuru förgäfves, för min del yrkat på högre realskolor i st. för ett par nya högre elementarskolor. Äfven nu hade jag tillfälle genom den omstöpande generalens frände, vordne ecklesiastikschefen, framställa behofvet af borgarskolor såsom det enda för tiden väsentliga. Men från annat håll, troligen bottenskolans, verkades för saken så grundligt, att de lägre skolorna och klasserna upphörde att vara förberedande äfven för lärdomsskolan, hvilket i öfrigt omöjliggjordes genom ryskans införande såsom tvångsämne.

Att detta förhållande bör och kan rättas, lider intet tvifvel. Vill man icke åläggja alla lärjungar på de tvåklassiga realskolorna och de två lägre klasserna i de fyrklassiga, att lära det andra inhemska språket, kan detta dock fordras af alla, som vilja fortsätta på de högre klasserna eller i lyceerna. De lärjungar åter, som genomgå endast lägre realskolan, behöfva mera än väl motsvarande öfningstimmar i skrifva och räkna. Ja det vore ingalunda omöjligt att bereda dem tillfälle till en komplementär kurs i dessa ämnen.

Regeringen har valet mellan ökade kostnader för en ny klass på lyceerna, med endast ettårig kurs för det andra inhemska språket och med tvångsmål för föräldrar att, äfven med ökad kostnad, sända sina barn till dem vid en ännu tidigare ålder, för att delvis åter i förtid lemna skolan – eller att på lägre realskolan hafva två sådana förberedande klasser:

- a) utan ökad kostnad för statsverket eller för målsmän;
- b) med möjlighet för de senare att behålla barnen i hemmet eller i dess närhet två år längre tid;
- c) med fritt val för lärjungarne mellan lärdomsskolans och realskolans kurs vid två års högre ålder.
- d) med vinst för lyceernas lärjungar af en ökad tvåårig kurs för det andra inhemska språkets lärande.

Valet borde icke vara svårt – om icke realskolornas nuvarande brist på lärjungar anses vara en absolut nödvändig statslyx. Ty denna tomhet skulle riskeras, åtminstone på de lägre klasserna, och antagligen äfven på de högre, när föräldrarnes val mellan dessa och lyceum komme att ske två år senare, än för närvarande.

Lyceernas nuvarande första klass borde deremot kunna indragas, emedan för latinundervisningen på de följande klasserna bör kunna beredas ökad antal lärotimmar i följd af de inträdande lärjungarnes större framsteg: i modersmålets grammatik och användande i skrift; i räkning; i geografi samt af deras ökade språkvetande, då de redan lärt sig känna ett språk jemte modersmålet. Öfverhufvud skall också deras större mogenhet göra latinets lärande lättare, så att detta komme hellre att vinna, än att lida.

⟨n:o 178⟩

50 II.

Till mötets viktigare uttalanden hör äfven det angående studentexamen vid universitetet.

Jag hade förbisett, att denna fråga verkligen fanns upptagen bland diskussionsfrågorna i mötets program, och anhåller få nämna detta med hänsyn till mina yttranden i Morgonbl. n:o 145.

Att ifrågavarande examen blef, såsom det synes, utan någon motsägelset utvoterad, detta kunde ungefär väntas. Någon diskussion kunde alltså icke förekomma. Tidningsreferaten meddela blott, att flere talare framhöllo de menliga verkningarne af nu gällande studentexamen. Måtte densamma blott snart aflägnas, skolan till verklig välsignelse.

En uppsatts i tidningen Östra Finland, antagligen författad af bladets aktade utgifvare och rigtad mot mina yttranden i frågan (i nyssciterade N:o af Morgonbladet), intager en motsatt ståndpunkt. Förf. prisar studentexamen såsom »en helsosam skräck» för lyceiungdomen, hvilken tvingar densamma att samla allt sitt under den åttaåriga skolgången inhemtade vetande. »Skräcken» må väl icke verkas af sjelfva examen? Ty så förfärliga se väl icke herrar examinators ut. Den är väl synonym med farhågan för repuls. Men en lång erfarenhet vittnar, att äfven denna farhåga är temligen öfverflödig. Det värsta, examinandens riskerar, är att få vänta några dagar, för hvilka han af examinator sändts att läsa bättre öfver lexan i fråga.

10

Nogare betraktadt ser det också ut, som om den ärade förf. skulle anse skräcken vara behöflig egentligen för lycei hrr lärare. Ty man förstår icke, hvarföre icke en vägran att gifva lärjungens abiturientbetyg skulle för denne verka en lika »helsosam skräck» som en repuls i studentexamen vid universitetet. Men med lärarene är det visst en annan sak. De måste nu göra till sin hufvudsak att plugga in hvarje jota, isynnerhet under den sista smörjelsen. Lemnades deremot saken åt deras pröfning, kunde de lägga vikt på det verkligen viktiga och egna sin omsorg åt att leda lärjungan till sjelfverksamhet – till intresse härför och förmåga härtill.

20

Förf. synes mena, att det vore en för mig okänd sanning, att människan vet jemntupp lika mycket som hon minnes. Men det gifves ett sätt att minnas, som beror af eftertanke, och ett sådant ihågkommande är vetande, och ett annat sätt, det mekaniska uppreparandet af det inlärdas, och detta är lexläring. Barnet måste lära det mesta mekaniskt, och människan har behof att lifvet igenom behålla mycket deraf. Men all undervisning bör sträfva dertill att förvandla minneskunskapen till vetande. Läsning deremot för en examen, som nödtvunget berstår i förhörande af lärobokeninnehåll från perm till perm, öfverhufvud af skollexan, är endast lexläsning. Den utesluter också intresset för sak, den från all biasigt fria hågen för vetandet. I en duglig skola skall all examen såsom pröfning vara öfverflödig. Läraren skall i hvarje stund veta, hvad lärjungan kan, och lärjungan skall i hvarje stund hafva allt i skolan inhemtadt vetande præsens. Det senare kan åstadkommas endast genom flitig repetition. Men repetition är i våra moderna skolor en okänd sak. Man »har icke tid dertill» just derföre, att man icke repeterar. Ty då grunden icke är fast, blir fortsättningen trög och osäker. Undertecknad bevistade en trivialskola i 13 läseterminer, och ännu det sista läsåret började i likhet med de föregående med Lindbloms kateches och Strelings grammatik, allt från första raden, med Euklides från första definition o. s. v., samt sista läseterminen med repetition af föregående termins nya pensa. Vid en sådan läsning kan ett kontrollerande förhör anställas hvilken dag vederbörande behaga. Endast en sådan kontroll har något värde, emedan intet läsits för examens skuld, för att efter dess slut glömmas. Årsexamina böra vara, hvad de verkligen äro, endast skolhögtider, vid hvilka lärare och lärjungar få offentligen visa, hvad deras arbete duger till. Jag har en gång förut haft anledning i detta blads spalter omnämna, att Rysslands senaste minister för allmänna upplysningen, han, som i landets skolor

30

40

50

åter införde den klassiska undervisningen, förbjöd all särskild förberedelse för studentexamen. Någon sådan existerade också icke i vårt lands skolor före universitetets flyttning till Helsingfors¹. Men få andra de abiturienter varit, hvilka icke, ehuru med abiturientbetyget på fickan, under ferien på egen hand repeterade det ena eller andra af skolkursen, ofta i enlighet med lärarens råd, hvilka väl kände hvarje abiturients svaga sida. Af egen erfarenhet vet jag, att den sålunda tillbragta ferien var både lärorik och glad, emedan den första tid för egen pröfning och eget ansvar. Man växte andligen en half tum högre.

10 Förf i Ö. F. synes hafva andra åsigter om skolundervisningen. Huruvida de i öfrigt delas af skollärare är mig okänt. Men hans beundran för den »helsosamma skräcken» fann, såsom anförts, ingen anklang hos deltagarene i pedagogiska mötet. Och det är derföre onödigt vidare dröja vid förf:s anföranden, hvilka alla stå i sammanhang med sagde motiv för skolstudierna.

Hvilket svar diskussionsfrågan 5 vid mötet erhöi, har jag ur tidningsreferaterna icke kunnat utleta. Den gällde de till universitetet dimmitterade lyceisternas mognad samt möjlig öfveranstängning för lärjungarne i allmänhet.

20 Hvad graden af intellektuel mognad angår, är densamma svår att bedöma. Men talet om den till universitetet kommande ungdomens omogenhet är öfverhufvud föga grundadt. Ynglingar vid 18 och 20 års ålder, som tillbragt åtta år i en lärdomsskola, måste vara mogna för universitetsstudierna – eljest blifva de det aldrig. Men att de sakna förkunskap i ämnen, i hvilka de icke erhållit någon undervisning, detta är klar sak. Häraf lida teologerna mest. Ty då hvarken hebreiska eller biblisk grekiska i skolorna läres, måste de vid universitetet bedrifva skolstudier. Och detta utgör ett verkligt hinder för prestbildningen.

30 Denna svåra brist i nutidens undervisning kunde afhjelpas derigenom, att å ena sidan de lärjungar, som det önska, skulle på 7:e och 8:e klasserna få i stället för profan grekiska läsa novum testamentum och hebreisk grammatik, samt å andra sidan vid universitetet valet lemnas fritt mellan gamla och nya testamentets grundtext, nemligen mellan en fullständigare läsning af det enas, en inskränkt kurs i det andras. Lektorerna i grekiska hafva för sagda undervisning tillräcklig tid. Endast 2:dra afdelningen på 7:e klassen gör svårighet. Men intet förloras, om lärjungarne på denna få använda två undervisningstimmar till öfverläsning i ämnet. Inskränkning åter i studium af grundtexten, förbjuder icke fordran på bibelkunskap för teologiestuderande.

40 I öfrigt finnes intet ämne, i hvilket skolan icke ger tillräcklig förberedelse. Ty t. ex. kemi och astronomi äro icke skolämnen. Och hvad öfverhufvud naturvetenskaperna angår, är det känd sak, att kandidatexamen i filosofiska fakultetens fysisk-matematiska afdelning tages på ganska kort tid och med ringa möda, ehuru en stor del af denna tid gagnlost förnötes med köksarbete på kemiska laboratorium². Detta obestridliga faktum bevisar bäst, huru ringa grund fordran på flera lärotimmar i skolan för naturvetenskaperna eger. Till och med i

50 ¹ Närmare före 1864–65(?). Jag har tidigare äfven berättat om anledningen. Privatlyceum i Helsingfors inkallade sina abiturienter i augusti för ett sista förhörande. Vissa fäder och mödrar togo ömt del i denna deras herrar söners stora nöd. Tillstånd utverkades till studentexamens afläggande vid vårterminens slut. Lyceum gjorde då hela denna termin till en examensöfning och lyste med högt röstantal. De öfriga läroanstalterna följde exemplet för att kunna uthärda täflan.

² Omdömet fälles med vederbörande professors goda minne.

matematik, som är det mest berättigade hithörande läroämne, kan skolkursen anses för tillräcklig. Men önskligt vore visst, att professorn i ämnet alltid skulle föreläsa två kurser, den ena hvarje läseår, vidtagande, der skolkursen slutar.

Intressant vore att veta, hvilket ämne en nyblifven student vore oförmögen att studera på egen hand, om han blott får anvisning på böcker och någon instruktion att till sin nytta begagna dem. I min erfarenhet har något sådant aldrig förekommit. Men att en och annan är trög att fatta af naturen, och att många sakna nödig energi, detta kan skolan blott delvis afhjelpa. Om en student icke kan följa med en föreläsning, är detta en gifven sak, ifall han icke är pliktig anteckna eller afskrifva det förelästa. Ty eljest kan dess innehåll icke för honom blifva ett studium, ett föremål för hans andliga sjelfverksamhet. Det är underlåttandet här af, som gör en stor del föreläsningar vid vårt universitet gagnlösa för annat ändamål, än samlandet af tentamensknoppar och tentamensmeriter. Vi sakna tyvärr både konst att föreläsa och konst att afhöra. I den senare skulle redan lyceum, lärjungarne till gagn, kunna meddela någon öfning. Och öfverhufvud borde isynnerhet på högsta klass något utrymme kunna vinnas för mera sjelfverksamhet från deras sida, t. ex. genom begagnande af kommentarier och någon arkeologisk hjälpreda vid läsningen af klassiska författare, genom anlitande af specialarbeten för historien m. m., för hvilket ändamål dock skolan bör bestå böcker. Med nuvarande parforceläsning för studentexamen är visst allt sådant nära omöjligt. Men om skolan genom dennas afskaffande erhåller mera frihet, bör något i denna syftning kunna åstadkommas.

Faran att i stället för sakkunskap sätta sqvadronerande ligger väl nära. Men obestriddigt är, att de gamla gymnasierna med sina brister åt detta håll likväl genom sin föreläsningsmetod fostrade mera manlig mogenhet i studierna.

Obestriddigt är också, att i lyceerna mycken tid ödes i fåvitsko. Att börja med sker så i latinläsningen. Fordom lärdes deklination och konjugation utan vidare utantill och läraren angaf öfningsord i mängd. Sedan öfvergick man utan vidare till någon korrt läsebok, derefter till Eutropius och Cornelius Nepos. Men när privatlyceum i Helsingfors inrättades, infördes efter Tyskt mönster metoden att inöfva formläran genom sammansatta öfningsexempel till både muntlig och skriftlig öfversättning från latin till modersmålet och tvärtom. När dessa förnämligast af sedermera professor Gylden angifna exempel trycktes, spred sig metoden till öfriga skolor i landet. Men i stället för att använda boken endast på skolan gjordes den till föremål för hemlexor, lästes och repeterades och förhördes såsom ett annat klassiskt arbete. Följden var, att man nu håller på med formläran ett par år, utan att lärjungen likväl vinner rätt säkerhet, men desto säkrare hans håg dödas genom det långa tråkandet med de sammanhangslösa fraserna. Ofta är också den förberedande öfningen på skolan så ringa, att hemlexan ger lärjungen stort bekymmer och möda. Hvem som vill kan af alla, som genomgått denna press, få höra, att den varit den svåraste och tråkigaste¹ under hela skolkursen.

¹ Jag hade ombesörjt utgifvandet af åberopade öfningsexempel och ehuru endast namninitialerna voro utsatta på titelbladet fick boken i skolspråket bära mitt namn. När jag kom till Kuopio skola, berättades mig följande anekdot. En gosse hade hört säga till kamraten: »Kyllähän täällä muuten menisi, mutta se Snällmanni se meidät tappaa.» Andra böcker och namn hafva numera öfvertagit detta gossarnes pinande, emedan det förvänder begagnandet fortfar.

Hela metodens gagnelighet kan högligen sättas i fråga. En gosse lär sig oändligen lätt paradigmer med åtföljande mönsterexempel utantill. Det är ett pjåk att förmena, att en sådan s. k. tanklös utnläsning gör honom någon skada. För läraren är det en lätt sak, att genom muntligen framställda sammansatta exempel gifva honom en föreställning om hvartill deklination o. s. v. tjenar. Nuförtiden göres dessutom början med modersmålets grammatik och när latinets tur kommer, känner han alltså den saken på förhand. Af årsprogrammen finnes, att numera någon latinsk grammatik icke alls begagnas för första undervisningen, utan en s. k. elementarbok. Man förbiser helt och hållet den stora lättnaden deraf, att lärjungen har t. ex. sina deklinationer för ögonen i en så sammanträngd, tabellarisk form som möjligt. Ty minnet underhjälpes då af åskådningen och den reproducerande fantasin. Bilden af tabellen bibehålles såsom bilden af en karta. Men i hvarje fall borde öfningsexemplens användande till hemlexor, om icke rentaf förbjudas, likväl inskränkas till ett minimum, icke alls i afsigt att derigenom lära grammatiken, utan endast för att vänja lärjungen vid eftertanke på egen hand. Att med en rådande metod förslöses ett år, kan tryggt antagas. Men för läraren är det visst beqvämare att förhöra hemlexor, än att en timmes tid låta frågor hagla. Hvad som sagts om formläran, gäller till stor del äfven syntaxen. Muntligen kunna under timmen genomgå minst dubbelt så många öfningsexempel som lärjungen förmår lära sig till hemlexa. Ett par tre exempel såsom minnesläsning tillika med sjelfva regeln äro en god sak; men derutöfver äro öfningsexempel såsom lexläsning af ondo. I sammanhang härmed må nämnas den klagan, som äfven vid mötet fördes öfver mångfalden af definitioner i grammatikorna för de skilda språken. Men ingen kan förstå, hvarföre alla dessa definitioner skola läsas. Har lärjungen en gång fått en definition på t. ex. substantivum, genus, casus o. s. v., må man väl vara dermed belåten. Icke är det väl för mycket begärddt, att alla språklärare vid en skola hafva reda på den för den tidigaste språkundervisningen adopterade definitionen. Endast en jemnförande kritik kan vara af gagn för äldre lärjungar.

Vid finska språkets lärande följes samma metod, att inöfva formläran genom sammansatta öfningsexempel i hemlexor. I finskan möter dessutom den vidlyftiga läran om stammens ombildning, öfverhufvud bokstafsläran, som för svenska lärjungar utgör en förskräckelse. I stället att nu utan vidare inöfva t. ex. deklination och först, sedan lärjungen samlat något ordförråd och lärt sig efter gehör bilda casus obliqvi, låta honom lära de allmännaste bokstafsörvandlingarne såsom regel, har man åtminstone i en del skolor förfarit så, att deklinationen m. m. härledes ur regeln, d. v. s. sker enligt resonnämnet. Det är icke svårt att gissa, hvilket hufvudbråk lexorna ur läro- eller läseboken under sådant förhållande skola kosta den olycklige lärjungen. Här räcker icke ens kärleksfulla mödrars och systrars vetande till, hvilka icke sällan studerat den latinska öfningsboken, för att hjälpa en förtviflad pilt öfver detta för någons nöje skuld i hans väg till lärdomen lagda klipblock. En effekt vinnes säkert, nemligen den att till Finskan afleda en del af lärjungen hat till latinets.

Det må också med afseende härå utsägas, att Kalevala är en tråkig bok, om den läses utan urval. För den tidigare åldern vore en omarbetning af några sagor ur Rudbäcks samling den lämpligaste läsebok.

Ofvanstående anmärkningar hafva föranledts af sektionernas vid mötet utlåtanden angående nu begagnade läro- och läseböcker. Man

kan a priori säga, att alla dylika för språkundervisningen äro ungefär lika goda i en förständig lärares hand, som begagnar dem för muntlig öfning på skolan; med urval af det nödvändiga och utan all afsigt att af boken göra ett auktorsarbete. Man skall försvara det rådande hemläsandet med nödvändigheten af skriföfningar på språket i fråga. Men intet skäl finnes, att börja dessa med skriftlig öfversättning af »lärkans vinge» och »lärkornas vingar». Det är tid nog med dessa öfningar, sedan äfven det viktigaste af syntaxen blifvit genomgånget, och öfversättningen kan gälla icke blott sammansatta satser utan äfven en sammanhängande framställning.

10

Tidigare har erinrats om det förvända deri, att på lyceerna läras sådane elementer, som tillhöra högre folkskolans redan tidigare stadier. Så bör väl läsning af bibliska historien vara undångjord redan under en treårig folkskolekurs. Ur annan synpunkt kan anmärkas äfven mot läsning på lyceum af så diffusa läseböcker som Grubes berättelser. Sådanes begagnande för hemlexor är än mera förkastligt. Frågan om första undervisningen i historien är visst svår att besvara. Min öfvertygelse är, att början bör göras med ett kompendium, som endast innehåller de viktigaste data för de Europeiska kulturfolkens öden. Jemte denna lexläsning må öfverlemnas åt lärjungarna till frivillig hemläsning lämpliga skildringar af folk och land, ur hvilka de få på skolan berätta, hvad de kunna. Den minsta erfarenhet lärar, att lärjungar i den ålder, som är i fråga, läsa med täflan och berätta med lifligaste intresse, blott det icke gäller en lex, i hvilken skall redogöras för hvarje jota. Längre fram vid läsning af en utförligare lärobok må äfven en sådan läsebok som Grabes vidlyftiga berättelser begagnas till frivillig läsning. Men att använda dessa till lexor är att både öda tid och döda lärjungens håg för historisk läsning.

20

Nyss sades, att bibliska historien väl borde kunnas före inträdet på lyceum. Aldraminst borde Leinbergs bok begagnas, som genom bemödandet att inflicka bibelns ord i öfrigt fått en så koncis, o-episk framställning, att den måste läsas såsom en utanlexa och i tråkighet träflar med, om icke öfverträffar de latinska öfningsexemplena. Att vederbörande möttesektion endast delvis fann boken olämplig, bevisar att densamma alls icke tagit lärjungarnes mening om boken till råds.

30

Sammanräknas det ofvan anmärkta, skall hvarje tänkande skolman komma till det antydda resultatet, att redan på den tidigare kursen i lyceerna en tid bortslösas, som föga kan uppskattas till mindre än ett år. Åtskilligt skulle äfven i öfrigt förtjena anmärkas: såsom att geografin blifvit ett af de svåraste läroämnen, emedan den läres ur bok, icke ur karta; att äfven deskriptiv naturalhistorie delvis läres ur bok såsom hemlexa, icke genom examination af naturföremål och afbildningar; att vid läsning af historien lärjungarna icke anvisas, att sjelfva uppgöra synkronistiska tabeller m. m. Men förfarandet gäller väl icke i lika grad alla skolor, och t. ex. hvad naturalhistorien angår, torde brist på lämplig åskådningsmateriel försvåra undervisningen. Exempel finnes dock att t. o. m. 3:dje delen af Anderssons botanik läsits i hemlexor. Till upplysning angående det orimliga häri må anföras, att boken innehåller äfven vextanatomi och fysiologi i finaste mikroskopiska detalj. »Metoden» är ett högt ljudande ord i nutidens skola. Men påkalladt vore det, att »metoden» stundom skulle undersöka sitt berättigande.

40

50

Om mötet gaf något svar till senare delen af ofvan nämnda femte fråga, den om öfveranstängningen, är för allmänheten obekant. Men om ett sådant gafs, skedde det utan sakkännedom. Ty veterligen har

icke i någon skola försök gjorts att utröna, huru många timmars hemarbete ens en enda dags lexor m. m. erfordra. Men det är först genom ett antal sådana prof, man får veta, huru många timmar dagligen skolan tager i anspråk. Att medeltalet vid lyceerna skulle gå under tolf timmar dagligen, är föga troligt. Bevis för eller emot kan dock föras endast genom att t. ex i en veckans tid allt arbete sker på skolan under lärares tillsyn, och saken inrättas så, att allsingen hemläsning kan ega rum.

- 10 Slutligen bör jag rättelsevis tillägga, att, då »organisationssektionen» vid mötet föreslog inrättandet af en förberedande klass för latinet och modersmålet, densamma förutsatte, att Ryskan skulle försvinna åtminstone från nuvarande första klassen, och undervisning i andra inhemska språket sättas i dess ställe. Orätt var alltså att säga, att sistanförlorda undervisning förbigicks med tystnad. Den lemnades endast beroende af omständigheterna.

J. V. S.

20

215 SKOLKOMITÉN

Morgonbladet n:o 222, 25.IX 1879

- Skolkomitén lär i dessa dagar hafva sammanträdt. Det finnes väl ingen med något verkligt vetande om skolväsendet, som icke anser denna komité nästan för en landsolycka, den må stanna vid hvilka reformförslag som helst. Inom tre decennier har vårt skolväsende erhållit tre nya skolordningar och dessutom varit underkastadt ett antal partiela reformer. Man står nu åter framför det obekanta X, och ingen vet, hvad komma skall.

- Huru under sådana förhållanden något dugligt skolväsende skall i landet kunna uppstå och bestå, går utöfver menskligt förnuft att begripa. Man kan endast hoppas, att Kejsrerliga Senaten skall utöfva en barmhertighetsgerning mot det plågade landet och skolan och lägga komiténs blifvande opera omnia ad acta. Ty att komitéen sjelf skulle endast framlägga, huru tidigare omstörtningar skett, utan att man egt någon erfarenhet af det beständes fel och förtjenster, samt att det vore obetänkt att nu åter, då man icke sett frukterna af senaste reform, företaga nya omstörtningar – detta lär man föga kunna vänta, ehuru visst komiténs ordförandes kända insigt, omdömesförmåga och lugna uppträdande bjuder stor tillit. Men hvad komiténs sammansättning möjligen kunde medgifva, det kommer att motverkas af sidoinflytandena, hvilka, att döma af yttre tecken, äro i stark rörelse.

- Det sagda gäller lärdomsskolorna i landet. Ty det är framför allt dessa, som varit oroade och hindrade att vinna någon som helst fasthet och traditionel erfarenhet, och som sucka efter fred. Hvad real- och yrkesskolorna angår, må åtskilligt vara att önska, emedan de äro på må få tillkomna. Men för dem har ju redan funnits en komité, hvars utlåtanden väl torde hittas någonstades under gröna klädet. Och vid de storartade förslagen för denna del af undervisningen kunde det tåla betänka, hvart de vetenskapligt underbyggda yrkesmännen i vårt land skola taga vägen. Polytekniska skolans f. d. lärjungar hafva i dussintal förgäfvets sökt skaffa sig en brödbit. Men obekymrad härom bygger man palatser, verkliga luftslott, och utvidgar läroanstalten. Vill man så fortfara, tills alla utlandets, äfven de på bar backe ställda tekniker här

50